

УДК 373.2.016:811.161.2

Н. В. Ільїна
megadriviera@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ КОНОТАТИВНИХ ЗНАЧЕНЬ СЛІВ У КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Відомості про автора: Наталія Ільїна, кандидат педагогічних наук, доцент Херсонського державного університету, Херсон, Україна.
Email: megadriviera@gmail.com

Contact: Natalia Iina, PhD, Kherson State University, Kherson, Ukraine. Email: megadriviera@gmail.com

Н.В. Ільїна. Використання конотативних значень слів у комунікативно-мовленнєвій діяльності дітей дошкільного віку. Стаття присвячена дослідженню особливостей використання конотативних значень слів у комунікативно-мовленнєвій діяльності дітей дошкільного віку. Коротко розкрито основні труднощі та відхилення у становленні комунікативних умінь та навичок у осіб з мовленнєвою патологією. Здійснено аналіз основних понять, пов'язаних з процесом комунікації: спілкування, комунікація, комунікативна діяльність, комунікативно-мовленнєві вміння, комунікативно-мовленнєва діяльність. Розкрито особливості старшого дошкільного віку щодо засвоєння основних мовних засобів та формування комунікативно-мовленнєвої діяльності. Зазначено, що поява позаситуативно-пізнавальної та позаситуативно-особистісної форм спілкування створюють у дитини потребу в оволодінні більш змістовними, довільно контрольованими стратегіями мовленнєвої комунікації, використанні мовних засобів, які б мали максимальний вплив на адресата мовленнєвого повідомлення. До таких засобів належать конотативні значення слів, які відображають емоційне ставлення мовця до предмету мовленнєвого висловлення. Представлено основні підходи в науковій літературі до вивчення явища конотації.

Особливу увагу у статті приділено дослідженню М. Лісіної, яке присвячене виявленню зв'язка між особливостями мовлення дошкільників і рівнем розвитку їхнього спілкування з дорослими. Описано особливості мовлення дітей з різними формами спілкування. Висвітлено перші результати експериментального спостереження, метою якого є виявлення характеру зв'язку між розвитком лексичного значення слова (а саме засвоєння і використання конотативних значень) і формами спілкування у дітей з різними рівнями мовленнєвого

розвитку. Зазначено, що активне використання конотативних значень слів у віці 5-7 років обумовлено у більшій мірі наявністю позаситуативно-особистісної форми спілкування, ніж рівнем мовленнєвого розвитку.

Наприкінці статті підведено короткі підсумки, які розкривають взаємообумовленість розвитку мовлення, засвоєння нових мовних засобів і розвитку діяльності спілкування у дітей в цілому і, в першу чергу, змісту потреби в спілкуванні.

Обґрунтовано подальше дослідження вказаної проблеми з метою удосконалення методів корекції порушень мовленнєвої діяльності у дітей із патологією мовлення.

Ключові слова: діти дошкільного віку, лексичне значення слова, конотативне значення слова, спілкування, форми спілкування.

Ильина Н.В. Использование коннотативных значений слов в коммуникативно-речевой деятельности детей дошкольного возраста. Стаття посвящена исследованию особенностей использования коннотативных значений слов в коммуникативно-речевой деятельности детей дошкольного возраста. Коротко раскрыты основные трудности и отклонения в становлении коммуникативных умений и навыков у лиц с речевой патологией. Осуществлен анализ основных понятий, связанных с процессом коммуникации: общение, коммуникация, коммуникативная деятельность, коммуникативно-речевые умения, коммуникативно-речевая деятельность. Раскрыты особенности старшего дошкольного возраста в усвоении основных языковых средств и формировании коммуникативно-речевой деятельности. Отмечено, что появление внеситуативно-познавательной и внеситуативно-личностной форм общения создают у ребенка потребность в овладении более содержательными, произвольно контролируруемыми стратегиями речевой коммуникации, использовании языковых средств, которые имели бы максимальное влияние на адресата речевого сообщения. К таким средствам относятся коннотативные значения слов, которые отражают эмоциональное отношение говорящего к предмету речевого высказывания. Представлены основные подходы в научной литературе к изучению явления коннотации.

Особое внимание в статье уделено исследованию М. Лисиной, которое посвящено выявлению связи между особенностями речи дошкольников и уровнем развития их общения со взрослыми. Описаны особенности речи детей с различными формами общения. Представлены первые результаты экспериментального наблюдения, целью которого является выявление характера связи между развитием лексического значения слова (а именно усвоение и использование коннотативных значений) и формами общения у детей с различными уровнями речевого развития. Отмечено, что активное использование коннотативных

значений слов в возрасте 5-7 лет обусловлено в большей степени наличием внеситуативно-личностной формы общения, чем уровнем речевого развития.

В конце статьи подведены краткие итоги, которые раскрывают взаимообусловленность развития речи, усвоение новых языковых средств и развития деятельности общения у детей в целом и, в первую очередь, содержания потребности в общении.

Обоснованно дальнейшее исследование указанной проблемы с целью усовершенствования методов коррекции нарушений речевой деятельности у детей с патологией речи.

Ключевые слова: дети дошкольного возраста, лексическое значение слова, коннотативное значение слова, общение, формы общения.

Irina N. V. Using connotative meanings of words in communicative speech activity of preschool age children. The article investigates the use of features connotative meanings of words in communicative speech activity of preschool children. The main difficulties and deviations in the development of communication skills and abilities in individuals with disorders of speech are shown briefly. It gives the analysis of the basic concepts related to the communication process: communication, personalinteraction, communication activity, communicative speech skills, communicative speech activity. The features of the senior preschool age on mastering basic language means and forming communicative language activities are shown. It is defined that the emergence of outsituative-cognitive and outsituative-personal forms of communication create the child's need in learning more meaningful, randomly controlled speech communication strategies, the use of language means that would have maximum impact on the recipient of the verbal message. Connotative meanings of words that reflect the emotional attitude of the speaker to the subject of verbal expression belong to these means. The article presents the basic approaches in the scientific literature about studysng the phenomenon connotations.

Particular attention in the article is given to the research of M. Lisina, which is devoted to the exposure of preschoolers' speech features and their level of interaction with adults. The features of children speech with various forms of communication are described. The first results of experimental observations, which aim to identify the nature of the connection between the development of lexical meaning (i.e. adoption and use of connotative meanings) and forms of communication among children with different levels of language development are distinguished. It is indicated that active use of connotative meanings of words at the age of 5-7 years is due to a greater degree determined, by the presence of the outsituative-personal forms of communication than the level of language development.

The brief summary is given at the end of the article revealing the interdependence of language development, learning new language and means of children communication development in general and, especially, the content of the needs in communication.

The reasons are given for the further research of the analyzed issue to improve the methods of correction of verbal activity in children with speech disorders.

Key words: preschool age children, lexical meaning of the words, connotative meaning of the words, communication, forms of communication.

Комунікативна функція є однією з найважливіших функцій мовлення. Починаючи з раннього віку дитина, спілкуючись з дорослими та однолітками, користується мовленням як засобом комунікації.

Проблемі комунікації приділили свою увагу багато науковців: Б. Ананьєв, І. Бех, О. Бодальов, О. Бондаренко, О. Запорожець, Я. Коломинський, О. Леонтєв, М. Лісіна, С. Рубінштейн та інші. Питання щодо становлення комунікації в осіб з порушеним мовленнєвим розвитком вивчали О. Алмазова, В. Ковшиков, І. Мартиненко, І. Марченко, Р. Левіна, Л. Соловійова, В. Тарасун, Г. Чиркіна, Л. Шипіцина та інші. Результати спеціальних психолого-педагогічних досліджень засвідчують труднощі та відхилення у становленні комунікативних умінь та навичок у осіб з мовленнєвою патологією. Діти дошкільного та молодшого шкільного віку із важкими порушеннями мовлення рідко виступають ініціаторами спілкування, виявляють труднощі ведення діалогу на запропоновану тематику, особливо, якщо вона не стосується побутової сфери, демонструють домінування ситуативно-ділової форми спілкування, незацікавленість в контакті із співрозмовником, невміння орієнтуватися в ситуації спілкування, низьку мовленнєву активність під час гри, недостатній мовленнєвий супровід ігрових дій тощо.

Для подальшого розкриття теми нашого дослідження вважаємо необхідним зупинитися на короткому аналізі основних понять, пов'язаних з процесом комунікації.

Поняття спілкування визначається науковцями як комплексне поняття, яке охоплює процеси взаємозв'язку і взаємодії людей. Результат спілкування – це налагодження певних стосунків з іншими людьми. Вчений Б. Ломов виділи три основні функції спілкування: інформаційно-комунікативну, регуляційно-комунікативну та афективно-комунікативну. Відповідно до функцій Г. Андрєєва виділила три сторони спілкування: комунікативну (обмін інформацією), інтерактивну (взаємодія) та перцептивну (розуміння людини людиною). Враховуючи вищесказане стає зрозуміло, що поняття комунікації є складовим по відношенню до спілкування і позначає обмін інформації вербальними та

невербальними засобами. Як зазначає А. Богуш процеси спілкування і процеси комунікації виступають ланками єдиної комунікативної діяльності. Комунікативна діяльність забезпечує орієнтування в умовах спілкування, організацію його процесів, мовленнєво-змістовий бік процесів спілкування. Формування комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку включає не тільки завдання розвитку здатності сприймати, розуміти смисл зв'язного мовлення дорослих, але й розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь [1, с. 79-80].

А. Богуш визначає комунікативно-мовленнєві вміння як вміння керувати мовленнєвою діяльністю у процесі розв'язання різноманітних комунікативних завдань. Комунікативно-мовленнєві вміння, за її думкою, мають творчий характер, адже умови спілкування ніколи не повторюються повністю, кожного разу потрібно заново добирати необхідні мовні засоби і мовленнєві навички. Т. Пироженко визначає комунікативно-мовленнєві вміння як такі, що виражені в побудові адекватного до ситуації спілкування мовленнєвого висловлювання (оформлення задуму в зовнішнє мовлення) [4, с. 7]. На нашу думку, ці визначення не суперечать, а доповнюють одне одного, та відображають зв'язок спілкування та мовлення, який лежить в основі комунікативно-мовленнєвої діяльності.

Поняття комунікативно-мовленнєвої діяльності відображає зв'язки між становленням комунікативної діяльності і розвитком мовлення у дітей. Комунікативно-мовленнєва діяльність включає процеси цілеспрямованого й різнобічного використання дітьми мовлення в міжособистісних контактах із дорослими й однолітками (діалогічне мовленнєве спілкування), продукування власних мовних текстів (монологічне мовлення), процеси сприймання – розуміння – передавання змісту мовних текстів (зв'язного мовлення оточуючих, художніх творів, пізнавальних розповідей під час безпосереднього контакту й опосередкованого – через засоби інформації), які відбуваються в контексті особливостей становлення комунікативної діяльності дітей [1, с. 80].

Старший дошкільний вік у дітей з нормальним мовленнєвим розвитком є завершальним для засвоєння основних мовних засобів. Також в цей час відбувається активне формування комунікативно-мовленнєвої діяльності. Позаситуативно-пізнавальна та позаситуативно-особистісна форми спілкування створюють у дитини потребу в оволодінні більш змістовними, довільно контрольованими стратегіями мовленнєвої комунікації, використанні мовних засобів, які б мали максимальний вплив на адресата мовленнєвого повідомлення. До таких засобів належать конотативні значення слів, які відображають емоційне ставлення мовця до предмету мовленнєвого висловлення.

Метою нашої статті є дослідження особливостей використання конотативних значень слів у комунікативно-мовленнєвій діяльності

дітей дошкільного віку.

Представлені в науковій літературі основні підходи до вивчення явища конотації зводяться до проблеми закріпленості конотативного компонента в лексичному значенні номінативних одиниць. Конотат, включений в структуру лексичного знака, визначається як нове значення, яке надбудовується над денотатом та виникає в результаті вторинного семіозу. Він містить додаткові значення, емоційно-оцінні відтінки, асоціативно-образні уявлення, які можуть бути закріплені у слові або виникати в результаті контекстного поєднання слів. Однак ряд дослідників вважають, що конотації, позначені в слові, не входять безпосередньо до його лексичного значення. Нерідко їх існування обмежується конкретним текстом.

Більш широке розуміння конотації дозволяє розглядати її як різновид прагматичної інформації, що міститься у слові, у словосполученні. Конотативний компонент доповнює предметно-логічне значення мовних одиниць і надає їм експресивну функцію. Остання формується на основі відомостей, що співвідносяться з досвідом дитини, з емоційним або ціннісним ставленням мовця до позначуваного предмета, явища тощо [2].

Досліджуючи теорію мовленнєвої комунікації І. Стернін визначає конотацію як частину системного значення знака, як відображення у значенні умов акту спілкування, відносин мовця до предмета висловлювання чи учасника акту мовлення, і розглядає конотативно-семантичний компонент, що виражає відношення людини до предмета у формі емоції та оцінки та служить прагматичним цілям комунікації. Дослідник класифікує конотацію за трьома групами. В основі його класифікації лежить ступінь віддаленості конотації (залежності її) від денотативної семи. Конотативна сема першого ступеня мотивується денотативною семой, зберігаючи з нею логічний зв'язок (білі ночі – ночі на півночі), тобто конотативна сема логічно пов'язана з денотативною семой. Конотативна сема другого ступеня втратила логічний зв'язок з денотацією, тому є невмотивованою (довести до сказу – вивести з себе). Конотативна сема третього ступеня міститься в значенні слів, які остаточно втратили денотативну співвіднесеність (бити байдики) [5]. Ці ступені співвідносяться із рівнями формування зазначеного лінгвістичного явища в мовленні дітей.

Особливу увагу в ході нашого дослідження ми звернули на дослідження М. Лісіної, присвячене виявленню зв'язка між особливостями мовлення дошкільників і рівнем розвитку їхнього спілкування з дорослими. Вчена припустила, що новий зміст потреби, мотивів, завдань позаситуативних форм спілкування пред'являє до мовлення як до засобу спілкування нові вимоги і стимулює його подальший розвиток.

Виходячи з теоретичного положення про зв'язок між розвитком

мовлення і розвитком спілкування дітей з оточуючими людьми, М. Лісіна прагнула експериментально підтвердити зв'язок між розвитком мовлення (як його граматичних, так і лексичних особливостей) і особливостями комунікативної діяльності дитини, перш за все з формою спілкування, досягнутої нею в контактах з дорослими [3].

Зіставлення досягнутої дітьми форми спілкування, вирішуваних ними комунікативних завдань і використовуваних засобів дозволило побачити деякі подібні процеси в їх комунікативної діяльності. Зі зміною форми спілкування змінюється місце мовлення серед інших комунікативних засобів: спостерігається зростання вербальної активності з переходом дітей від ситуативно-ділової до позаситуативно-пізнавальної і позаситуативно-особистісної формам спілкування. При ситуативно-діловій форми спілкування дитина частину поставлених перед нею завдань може вирішити за допомогою невербальних засобів. Рішення пізнавальних комунікативних завдань, домінуючих при позаситуативно-пізнавальній формі спілкування, вимагає вербальних засобів; невербальні засоби спілкування становлять лише незначну частину всіх комунікативних актів. З переходом дітей до позаситуативно-особистісної форми спілкування підвищується зверненість мовлення до партнера.

Зі зміною форми спілкування змінюється довжина речень: при ситуативно-ділової форми спілкування в середньому 3,1 слова, при позаситуативно-пізнавальній – 3,9, при позаситуативно-особистісній – 4,5 слова. З переходом дітей від ситуативно-ділової до позаситуативно-пізнавальної і позаситуативно-особистісної формам спілкування значно збагачується і лексичний склад мовлення, його граматична будова, зменшується прив'язаність мовлення до конкретної ситуації [3].

У роботі М. Лісіної описані особливостей мовлення дітей з різними формами спілкування незалежно від їх віку.

Перед дітьми, які перебувають на рівні ситуативно-ділової форми спілкування, в контактах з дорослим встають, перш за все, комунікативні завдання, обумовлені діловими мотивами спілкування. У багатьох випадках діти можуть обійтися тут немовними засобами. Мовлення часто вплетене в предметну діяльність і супроводжує її. Мовлення дітей з ситуативно-діловою формою спілкування протягом має ряд типових рис. Воно складається з простих і коротких речень. Лексика пов'язана з конкретною предметною ситуацією. Це виражається у великій кількості іменників. Прикметники або відсутні, або показують атрибутивні властивості предметів і явищ: колір і розмір. Прикметники іншого характеру зустрічаються як виняток (естетична оцінка, оцінка фізичного стану). Дієслова фіксують лише конкретні предметні дії. Дієслова з позначенням вольової, інтелектуальної дії і слова зі значенням модальності з'являються лише в кінці розглянутого періоду як виняток. Дієслова часто виступають в наказовому способі,

виконуючи, як правило, функцію вказівного жесту (дивись!). Займенники в більшості випадків функціонують як вказівний жест (цей, той) [3, с. 181].

У дітей з позаситуативно-пізнавальною формою спілкування на перший план виступають комунікативні завдання отримання від дорослого інформації про предмети і явища навколишнього світу, способи дій, регуляції взаємодії з партнером. Ці завдання спілкування вимагають вербальних засобів. Зростає вербальність спілкування. Лексика звільняється від прив'язаності до конкретної ситуації. Розширюється запас слів, пов'язаних з відображенням якостей предметів навколишнього світу. Окрім прикметників, що визначають атрибутивні ознаки, з'являються, такі, що означають естетичні та емоційні відношення. Склад вживаних дитиною дієслів урізноманітнюється. Частка дієслів конкретної предметної дії зростає. З'являються дієслова, що позначають вольові й інтелектуальні дії, а також слова зі значенням модальності. Кількість дієслів в наказовому способі знижується. Змінюється співвідношення вказівних і особових займенників на користь останніх. Мовлення стає набагато різноманітнішим. Хоча і в цих випадках переважають прості речення, у кожної дитини даного рівня розвитку комунікативної діяльності зустрічається, як правило, хоча б одне складне речення. Прості речення стали більш розгорнутими. Середня довжина речень зросла майже на 30%, кількість невербальних актів у комунікації зменшилася більш ніж в 5 разів. Значно знизилася питома вага автономного мовлення [3, с. 181-188].

Для дітей з позаситуативно-особистісною формою спілкування на перший план виступають комунікативні завдання, пов'язані з особистісними мотивами спілкування: це прагнення отримати інформацію про норми відносин між людьми, зіставити свою точку зору з точкою зору дорослої людини та інші аналогічні завдання. Для дітей характерна найбільша зверненість мовлення до партнера, велика представленість складних речень і загальне ускладнення граматики. Прикметники позначають, крім атрибутивних властивостей, також естетичні, емоційні, етичні властивості персонажів, їх фізичний і емоційний стан. Кількість іменників не змінюється. Зростає частка дієслів вольової та інтелектуальної дії. Дієслів наказового способу стає значно менше, ніж при попередніх формах спілкування. Особисті займенники становлять тепер більшість всіх займенників. Спостерігаються випадки як прямої, так і непрямої мови [3, с. 182].

Наведені дані свідчать про наявність зв'язку розвитку мовлення у дітей з розвитком їх діяльності спілкування. Однак напрямок цього зв'язку може бути двояким. З однієї сторони, розвиток мовлення у дітей обумовлен становленням їх діяльності спілкування, і в першу чергу розвитком змісту потреби в спілкуванні, а з іншої сторони, розвиток мовлення забезпечує розвиток самої діяльності спілкування і зміну її

форм.

Таким чином, дослідниця прийшла до висновку, що перехід дітей до вищих сходинок комунікативної діяльності тягне за собою зміну в їхньому мовленні: збагачення його новими лексичними і граматичними категоріями [3, с. 187-188].

Аналіз проміжних ступенів в розвитку кожної з трьох розглянутих форм спілкування дозволяє припустити певну спіралеподібну циклічність в розвитку мовлення у дітей. Зміни в змісті потреби в спілкуванні (найменші) або в мотивах спілкування, що супроводжуються виникненням нових завдань спілкування, тягнуть за собою зміни в мовленні. А це, в свою чергу, дозволяє вирішувати більш складні завдання спілкування, пов'язані з новим змістом, який дорослий постійно пропонує дитині в умовах нормального, правильно організованого виховання.

Враховуючи важливість та актуальність вивчення процесу формування комунікативно-мовленнєвої діяльності у дітей з точки зору удосконалення методики логопедичної роботи з подолання системного недорозвинення мовлення, нами було започатковане у 2013 році констатувальне дослідження, яке триває до теперішнього часу. Метою нашого дослідження є виявлення характеру зв'язку між розвитком лексичного значення слова (а саме засвоєння і використання конотативних значень) і формами спілкування у дітей з різними рівнями мовленнєвого розвитку.

Спостерігаючи за використанням конотативного значення слів дітьми із нормальним мовленнєвим розвитком у самостійному мовленні, ми звернули увагу, що перші спроби використання таких значень спостерігаються в період активного формування зв'язного мовлення, приблизно у трирічному віці. У більшості дітей цей період співпадає із переходом від ситуативно-ділової форми спілкування до позаситуативно-пізнавальної. На нашу думку, такі якісні зміни у структурі лексичного значення слова в цьому випадку обумовлені переходом дитини на більш високий рівень розвитку мовлення.

У віці 5-7 років у дитини формується позаситуативно-особистісна форма спілкування, але її розвиток не відміння наявності форм спілкування, що виникли онтогенетично раніше. Чим старша дитина, тим більш гнучко вона користується усіма комунікативними засобами, тим легше вона змінює форму спілкування відповідно до умов діяльності.

Простежуючи подальший розвиток дитини у зазначеному напрямку, ми з'ясували, що активне використання конотативних значень слів у віці 5-7 років обумовлено у більшій мірі наявністю позаситуативно-особистісної форми спілкування, ніж рівнем мовленнєвого розвитку. Такий висновок нам дозволив зробити той факт, що у одних і тих самих дітей кількість слів і словосполучень із

конотативним значенням змінювалась залежно від форми спілкування, яку вони використовували у певній ситуації. У позаситуативно-особистісному спілкуванні кількість таких слів і словосполучень збільшувалась порівняно з іншими формами комунікативної діяльності.

Отже, розвиток мовлення – складний психічний процес, який не зводиться до простого відтворення дитиною почутого мовлення. Цей процес обумовлений розвитком діяльності спілкування у дітей в цілому і, в першу чергу, змістом потреби в спілкуванні. Спрямованість дитини на нові сторони дійсності від практичної діяльності до пізнання світу, а потім людей і їх відносин – тягне за собою необхідність у нових засобах спілкування, які будуть слугувати новим цілям. Створюються передумови для розширення лексики дитини, засвоєння нею більш розгорнутого і різноманітного вираження своїх думок і переживань. Для розвитку мовлення дитини недостатньо пропонувати їй різноманітний мовний матеріал, необхідно ставити перед дитиною нові завдання спілкування, що вимагають нових засобів спілкування. Для своєчасного і повноцінного розвитку мовлення потрібно, щоб взаємодія з оточуючими людьми збагачувала зміст потреби дитини в спілкуванні.

Стаття не вичерпує всі важливі аспекти проблеми розвитку структури лексичного значення слова у дітей нормальним та порушеним мовленнєвим розвитком, а саме дослідження особливостей використання конотативних значень слів у комунікативно-мовленнєвій діяльності дітей дошкільного віку, та потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. **Богущ А.М.** Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови [підручник] / А. М. Богущ, Н. В. Гавриш. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.
2. **Куликова Ю. Н.** Способы формирования коннотативных значений концепта «russie» во французской прессе (на материале газет «Le Monde» и «Le Figaro») / Ю. Н. Куликова // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. – 2011. – №130. – С. 180-184.
3. **Общение и речь:** Развитие речи у детей в общении со взрослыми / Под ред. М. И. Лисиной; Науч.-исслед. ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР. — М. : Педагогика, 1985.— 208 с.
4. **Піроженко Т.** Мовлення дитини: Психологія мовленнєвих досягнень дитини / Т. Піроженко. – К. : Главник, 2005. – 112 с.
5. **Стернин И.А.** Лексическое значение слова в речи: монографія / И.А. Стернин; изд. 2-е. – М.-Берлин : Директ-Медиа, 2015. – 239 с.

References

1. **Bohush A. M.** Doshkilna lnhvodydaktyka : Teoriya i metodyka navchannya ditei ridnoi movy [pidruchnyk] / A. M. Bohush, N. V. Navrysh. – K. : Vyshcha shkola, 2007. – 542 s.
2. **Kulikova Ju. N.** Spособы formirovaniya konnotativnyh znachenij koncepta «russie» vo francuzskoj

presse (na materiale gazet «Le Monde» i «Le Figaro») / Ju. N. Kulikova // Izvestija RGPU im. A.I. Gercena. – 2011. – №130. – S. 180-184. 3.

Obshhenie i rech': Razvitie rechi u detej v obshhenii so vzroslymi / Pod red. M. I. Lisinoj; Nauch.-issled. in-t obshhej i pedagogicheskoy psihologii Akad. ped. nauk SSSR. — M. : Pedagogika, 1985.— 208 s. 4. **Pirozhenko T.** Movlennia dytyny: Psykholohiia movlennievvykh dosiahnen dytyny / T. Pirozhenko. — K. : Hlavnyk, 2005. — 112 s. 5. **Sternin I.A.** Leksicheskoe znachenie slova v rechi: monografija / I.A. Sternin; izd. 2-e. — M.-Berlin : Direkt-Media, 2015. — 239 s.

Received 17.01.2016

Reviewed 28.02.2016

Accepted 26.03.2016